

Секція 1: Економічна теорія

Борщук Є.М.

професор кафедри економічної
політики та економіки праці
Львівського регіонального інституту
державного управління НАДУ
м. Львів, Україна

Гураш А.А.

студент Львівського регіонального інституту
державного управління НАДУ
м. Львів, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ІНДИКАТОРІВ СТАЛОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНУ

Нині Україна переживає період глибоких реформ, її економіка нестабільна, процеси, що виникають в ній, несуть загрозу безпечному функціонуванню окремих регіонів, держави та суспільства в цілому. За цих умов актуальною постає проблема розробки та реалізації таких механізмів господарювання, які враховували б інтереси держави в узгодженні з інтересами, цілями та завданнями економічного та соціального розвитку регіонів. Перехід до сталого розвитку держави можливий лише при забезпеченні сталого розвитку усіх її регіонів, що передбачає формування ефективної просторової структури економіки країни при збалансуванні інтересів усіх регіонів.

Проблеми, що вирішуються в кожному регіоні, значною мірою повинні відповідати загальнодержавним завданням, але з урахуванням місцевих особливостей. Оцінка можливості впливу кожного регіону на сталість його економіки та країни в цілому набуває сьогодні особливого значення. Ступінь впливу на сталість розвитку економіки реалізується через систему кількісних показників — індикаторів, які не є змінні, раз і назавжди встановлені, а змінюються в міру зрушень у соціально-економічному стані суспільства, пріоритетах його розвитку. Вони повинні допомагати державним регіональним органам влади приймати

управлінські рішення, що максимально впливають на процеси суспільного виробництва (макропропорції, галузеві структури виробництва, ціни тощо) з метою забезпечення сталого економічного розвитку.

У дослідженнях з питань розвитку суспільства останнім часом чітко позначились два різні підходи щодо досягнення стану сталого розвитку і його підтримки, а саме:

– сталий розвиток має починатися та підтримуватися на рівні територіальної громади; глобальна сталість визначається сукупністю показників сталого розвитку громад світу;

– забезпечення сталого розвитку здійснюється по-вертикалі, що починається з населеного пункту і сягає глобального (світового) рівня [3].

Досліджуючи напрями запровадження концепції сталого розвитку в Україні, доцільно, на нашу думку, застосувати обидва підходи. Так, при безпосередньому розгляді громад та їх добробуту можна реалізувати перший підхід, при визначенні інструментів державного управління сталим розвитком адміністративно-територіальних одиниць – другий.

Економічні дослідження не можуть обходитися без статистичних даних і статистичних показників - суспільні науки оперують цілими системами індикаторів. Поняття індикатор в економіці має чимало тлумачень. Найпоширеніше – це визначення індикатора як те саме, що і показник, оскільки “indicator” у перекладі з англійської та латини – показник. Індикатор, як орієнтований економічний показник, дає змогу певною мірою передбачити, в якому напрямі слід очікувати розвиток економічних процесів [2, с. 176].

Під даними економічної системи ми будемо розуміти такі вимірювальні величини, які характеризують структуру і стан системи, взаємодію окремих її компонентів і процеси функціонування системи загалом. Вони мають відповідати певним логічним, системним і математичним вимогам, мати чіткий економічний чи екологічний зміст, містити найбільш суттєві параметри, відсутність яких повинна унеможливити опис функціонування системи (принцип достатньої повноти); бути вимірними величинами (цієї вимоги дуже важко дотримуватися у сфері виробництва “не економічних благ”).

Індикатори сталого економічного розвитку – це ключові цифрові показники економічного розвитку регіону, що відображають тенденції його розвитку і впливу різних чинників на стійкість. Індикатори сталості відіграють значну роль при виборі і формуванні стратегії розвитку й оцінки результатів її реалізації. Соціально-економічна статистика розглядає економічні явища в тісному взаємозв'язку із соціальними процесами, і ті ж самі показники можуть бути використані для аналізу як економічних, так і соціальних аспектів [1, 3-4].

Індикатори соціально-економічного стану та розвитку регіону дозволяють системі статистичного моніторингу вирішувати такі завдання:

- визначення місця регіону і його ролі в минулому та майбутньому (індикативному) розвитку господарського комплексу;
- створення підстави для однозначної оцінки ефективності господарювання в регіонах;
- бути базою для оцінки використання факторів розвитку господарського потенціалу;
- описання стану регіональної економіки і стану економіки, яка виходить за межі даного регіону.

Для визначення статистичних показників необхідно, насамперед, ідентифікувати ті явища й процеси в економіці, які підлягають вивченню, а

також з'ясувати їхню сутність. Основний етап обчислення показників – розробка методології визначення їхнього складу, тобто елементів, які повинні бути охоплені тією або іншою системою показників.

Система показників розглядається з точки зору чотирьох соціально-економічних аспектів: економічний, екологічний, міжнародний та інформаційний. Базовий набір індикаторів сталого економічного розвитку поділяють на три основні групи: соціальні; економічні; екологічні. Соціальні індикатори можна об'єднати в п'ять агрегованих блоків: боротьба з бідністю, демографічна динаміка, сприяння освіті, підготовці кадрів і поінформованості суспільства, захист здоров'я населення, сприяння стійкому розвитку поселень.

Загалом індикатор - це засіб, який в спрощеному вигляді характеризує якість функціонування тієї чи іншої системи. До головних вимог, які ставляться до індикаторів, перш за все необхідно віднести прозорість і чіткість. Завжди повинно бути очевидним набором яких даних індикатори можуть бути наповнені. Дуже часто помилка полягає в тому, що багато індикаторів пояснюють лише тематику питання. Наприклад, поняття “якість стічних вод” не годиться як індикатор, якщо не пояснено за допомогою яких параметрів ця якість повинна вимірюватися в даній місцевості.

Важливим моментом є доступність даних, як з числа загально відомих джерел, так і з нових. Витрати на отримання нових даних повинні зіставлятися з їх взаємозв'язком з даними, доступними користувачам. Це не означає, що потрібно відмовлятися від можливості ввести нові індикатори через відсутність доступних даних - повинен застосовуватись міждисциплінарний підхід при включенні нових параметрів на подальших стадіях досліджуваного процесу.

Економічні індикатори - це макроекономічні показники, що публікуються у формі звітів уряду або незалежних організацій і

відображають стан національної економіки. Вони публікуються в певний час і надають ринку інформацію про те, чи поліпшилося чи погіршився стан економіки. Вплив подібних індикаторів, наприклад, на світовий валютний ринок можна порівняти з впливом звітів по доходах компаній на ринок цінних паперів. Будь-яке відхилення від норми може спровокувати значне коливання ціни і обсягу.

Загалом індикатори повинні:

- “схоплювати” саму суть проблеми і мати зрозумілу та прийнятну нормативну інтерпретацію;
- бути зрозумілими та статистично достовірним;
- бути чутливими до політичного впливу але не піддаватися маніпуляціям;
- бути вимірюваними у спосіб, що давав би можливість порівняння з даними інших країн, міжнародними стандартами;
- бути актуальними на певний момент часу і при необхідності могли б переглядатися;
- не бути обтяжливими при вимірюванні.

Таким чином, сукупність індикаторів сталого економічного розвитку дає цілісне уявлення про кількісні характеристики економічної діяльності та про реальне становище, яке склалось щодо її втілення в окремих регіонах держави.

Хоча розробка індикаторів стійкого розвитку ще далека від завершення, проте вже розроблено немало індикаторів для систем різних масштабів: глобального, регіонального, національного, локального, галузевого, навіть для окремих населених пунктів і підприємств [4, с. 7]. Серед них варто відзначити такі проекти по розробці індикаторів стійкого розвитку:

- система індикаторів стійкого розвитку, запропонована Комісією ООН по стійкому розвитку;

- система інтегрованих екологічних і економічних національних рахунків (System for Integrated Environmental and Economic Accounting), запропонована Статистичним відділом ООН і спрямована на врахування екологічного чинника в національних статистиках;

- показник «дійсних заощаджень» (genuine savings), запропонований Всесвітнім Банком;

- програма екологічних індикаторів ОЕСР.

Для поліпшення взаємозв'язку між індикаторами сталого розвитку система індикаторів об'єднана у трьох рівневу піраміду, яка може бути використана відповідно до потреб різних користувачів. Ієрархічна структура використовує таку модель піраміди індикаторів головним чином з-за того, що її три рівні також відповідають головним завданням та заходам по реалізації забезпечення сталого розвитку.

Рівень 1 - 12 індикаторів високого рівня, що дозволяють зробити попередній аналіз розвитку теми. Ці індикатори призначені для політичних рішень високого рівня та широкої громадськості і, отже, можуть вважатися набором головних індикаторів.

Рівень 2 - відповідає підтемам структури і разом з індикаторами Рівня 1 і відстежує результативність виконання головних політичних завдань. Ці 45 індикаторів призначені для оцінки стратегічних сфер політики та інформування широкої громадськості.

Рівень 3 - відповідає сферам конкретних питань, різним заходам на здійснення основних завдань, і більш глибокому проникненню у конкретні питання теми.

Динамізм національного і глобального економічного середовища висуває необхідність вирішення багатьох завдань, які вимагають адекватної інформації для підтримки оптимальних рішень в управлінні економічними процесами. Тому забезпечення своєчасною і якісною

інформаційно-аналітичною базою системи управлінських рішень в умовах реальної економіки є одним з головних завдань управління.

Отже, наявність індикаторів сталого економічного зростання дає загальне уявлення про кількісні характеристики сталого розвитку регіону. Суть структурної перебудови економіки для цілей сталого розвитку полягає в глобальній переорієнтації матеріальних, трудових, фінансових ресурсів на користь енергоефективних, ресурсозберігаючих, високотехнологічних, наукомістких та екологічно безпечних галузей. Індикатори сталого економічного розвитку забезпечується за рахунок сталого економічного зростання.

Література:

1. Аналіз сталого розвитку – глобальний і регіональний контексти : [монографія] / Міжнар. Рада з науки (ICSU) [та ін.] ; наук. кер. М. З. Згуровський. – К. : НТУУ «КПІ», 2010. – Ч. 1. Глобальний аналіз якості та безпеки життя людей. – 252 с.
2. Енциклопедія бізнесмена, економіста, менеджера/ Р. С. Дяків, А. В. Бохан та ін. ; за ред. Р. Дяківа. – К. : МЕФ, 2004. –704 с.
3. Сталий розвиток територіальної громади: управлінський аспект : [монографія] // за ред. Ю. О. Куца, В. В. Мамонової. – Х. : Вид-во ХарРІ НАДУ “Магістр”, 2008. – 335 с.
4. Україна: прогресс на шляху до сталого розвитку. Інформаційно-аналітичний огляд виконання «Порядку денного на ХХІ століття». /Наук. керівн. Б.М.Данилишин. – К.: ЗАТ «НІЧЛАВА», 2002. – 218 с.
5. Indicators of Sustainable Development: Framework and Methodology.- N.Y.: United Nations 1996.- 428 p.